

סימן ה

בענין מוקצה מחמת יום שעבר

א. דברים שאדם מקצה מספק, או לזמנים מסויימים, ובענין מוקצה מחמת תוספת שבת. ב. טעמא ^{אוצר החכמה} דבגמרו בידי אדם לא אמרינן מגו דאיתקצאי. ג. בשיטת רבינו יהונתן דלא אמרינן מגו דאיתקצאי כשאסור מחמת ספק, ובענין דין כלי המונח על אילן בבין השמשות. ד. מוקצה מחמת יום שעבר בראש השנה שחל ביום א' בשבת, ואי אמרינן שבת ויו"ט קדושה אחת לענין איסור מלאכה הנוהג רק בשבת.

שכתב בעגל שיום השמיני שלו כלה ציו"ט, דאסור לשוחטו משום מגו דאיתקצאי לצין השמשות איתקצאי לכולי יומא, וע"ש בצל"ח וחתם סופר דפליגי עליו משום דלאחר שמונה ימים איגלאי למפרע שאינו נפל, והוי כמוקצה שיצא כנ"ל. ונראה בדעת המהרש"א כדאמרן, דכיון שכל העולם אין יודעים אז אם הוא נפל או לא, לכן לא דמי למוקצה שיצא. וגם לשיטת הצ"ח נראה דשפיר ס"ל סברא זו, ודוקא ספק נפל שהספק הוא בחשבון הימים והוצרך הדבר אח"כ, הוי מוקצה בטעות, משא"כ מוקצה בצין השמשות זהו דינו דמשום ספק תחילת היום איקבע לכוליה יומא, ולא הוי כמוקצה שיצא כיון דכולי עלמא לא ידעי.

והיה נראה לומר דהא כללל הוא דאין דין מוקצה אלא באחד מן השמות שקצעו חז"ל, אבל מה שהאדם מקצה דבר מדעתו מפני שיחדו לזמנים מסויימים אין זה קרוי מוקצה, ומהאי טעמא מותר ללבוש בשבת בגדים המיוחדים לציו"ט, ואפילו כלים המיוחדים לפסח נמי מותרים בשבתות של כל ימות השנה ולא מיקרו מוקצה מחמת חסרון כ"ס (וע"ע מנחת שלמה קמא (סי' י' ענף א' אות ד' ובהערות שם), ושמירת שבת כהלכתה פ"כ הע' ע"ד), כיון שאינם עומדים למלאכת

דברים שאדם מקצה מספק, או לזמנים מסויימים, ובענין מוקצה מחמת תוספת שבת

א] דף ד' ע"א, איתמר שבת ויום טוב רצו חמור נולדה צוה אסורה צוה וכו', נימא קסבר רצו קדושה אחת הן. והקשו שם התוס' (ד"ה נימא) דלעולם יתכן דשתי קדושות הן, ומ"מ נולדה צוה אסורה צוה משום מגו דאיתקצאי לצין השמשות דשמא שבת הוא, איתקצאי לכולי יומא דיום שני. ותירצו, וי"ל דלא אמרינן מגו משום יום שהוא לשעבר דדוקא להבא אמרינן הכי כגון צין השמשות דתחילת יום טוב או צין השמשות דשבת שמא שבת הוא. ותירוצם לכאורה תמוה, כיון דהוא מקצהו מחמת הספק וא"כ אף לאפשר שבאמת הוא כבר תחילת היום מ"מ סו"ס מפני חוסר ידיעה מקצהו האדם מדעתו. ובפשטות נראה דכיון שהקצאה בתחילת היום הויא בטעות ממילא הוי ליה כמוקצה שיצא ואין הצעלים מכירים צו דמבואר לקמן (כ"ו ע"ב) דלא נעשה מוקצה משום כך, וכן כתב הישועות יעקב (סי' תקי"ג). אולם באמת לא דמי, דהתם הוי ליה חסרון ידיעה בעלמא משא"כ הכא הרי כו"ע לא ידעי.

ובן נראה מדברי המהרש"א (ו' ע"א, ועיי"ש)

פחיתתו איסורא דאורייתא, אע"ג דלגבי ההקפאה מדעתו אין חילוק אם הוא אסור מן התורה או מדרבנן דמ"מ אינו יכול לפחות, וע"כ צריך לפרש דלענין שם מוקפה שפיר אמרינן דדוקא מחמת איסור תורה הוא דחייל אבל מחמת איסורא דרבנן לא.

וא"כ י"ל דהכי נמי במוקפה מחמת יום שעבר כיון דאינו אלא מחמת הספק אבל לאמתו של דבר הוי תרמי דסתרי שאם הוא לילה אין זה מוקפה, לכן אמרינן נהי דהאדם מקפאו מדעתו מ"מ הוה ליה ככל הנך הקפאות שאין עליהם שם מוקפה, וכן נראה מפ"י רבינו יהונתן על הרי"ף בעירובין (י' ע"א מדפי הרי"ף), עיי"ש. אבל צ"ע טובא, חדא דשפיר נאסר הכא גם בתחילת יו"ט לא מחמת הספק בלבד אלא משום דין תוספת שבת שנוהג גם לענין שבות, כמבואר בשו"ע (סי' רס"א ס"ד) דלאחר עניית ברכו אסור אפילו לערצ עירובי חצרות אע"ג שעדיין יום גמור הוא¹⁷. ואף לפי החידוש הגדול שהעלה הט"ז (סי' תרס"ט) דע"י התוספת נפקעו לגמרי חיובי היום הקודם, ולפיכך בשמחת תורה אם קיבל עליו קדושת היום מותר גם לאכול חוץ לסוכה עיי"ש, מ"מ צניידון דידן לא מסתבר לומר דיו"ט מפקיע תוספת דשבת, וגם פשוט דאפילו להט"ז יש לחלק דדוקא בשמיני עזרת שהוא סותר לסוכות כי יו"ט דעזרת הוא רק לאחר חג הסוכות, בזה אמרינן דתוספת נמי

איסור, וכמש"כ בספר תוס' שבת (סי' ש"י סק"ג) דבעינן דוקא דבר שמלאכתו לאיסור, או שיחידו שלא לטלטלו כלל כגון שעון קיר וכדומה. וכן אף שמכניס כלל שבת אוכלין מיוחדין בשביל יום ואוכלין מיוחדין בשביל לילה אין מאכלי היום מוקפים בלילה, ואפילו מין לחם שאין רגילין לאכול בשבת כלל אלא בימות החול ג"כ לא חשיב מוקפה. וכן בשבת ויו"ט הסמוכים זה לזה ג"כ קפדי אינשי שלא לאכול בזה מה שמיוחד לזה ומ"מ לא הוי מוקפה בכך, ואפילו התבטל שעירבו בו מיו"ט לשבת מותר לאכול לאחר שכבר עשה כל צרכי שבת ואין זה מוקפה אע"פ שמקפדין עליו שלא לאכול בין השמשות (עין שמירת שבת כהלכתה פ"כ הע' ס"ה וצחיקונים ומלואים שם, וע"ע מש"כ בשיעורי הדף לעיל י"ז ע"ב ד"ה ואם רנה), וגם מותר בשבת אפילו למ"ד שבת ויו"ט קדושה אחת הן¹⁷. וטעמא דכולהו הוא כדאמרן, דמה שיוחד דבר לזמנים מקוימים לא חשיב על ידי זה מוקפה, (ומ"מ ביחדינהו לאוור אמרו (לקמן ל' ע"א) דמוקפה הוי וכן בתמרי דעיסקא (שבת י"ט ע"ב), ועל כגון דא הוא שכתב המאירי (חידושי המאירי ריש המסכת ד"ה וצריך שחדע) שיש קרוב לחמשים מיני מוקפה).

ובצ"נ נמי לקמן (ל"א ע"ב) גבי בית שנפתח שנוטל פירות ממקום הפחת, שכתב רש"י דהא דלא חשיב מוקפה מחמת איסור דהא אינו יכול לפותחו צו"ט הוא משום דלא הוה

13/08/2018

17. רק צ"ע קצת מהא דרב חנא בר חנילאי (לקמן מ' ע"א) דלפירוש אחר דרש"י שם חשיב מוקפה, אך אפשר דהתם ג"כ יש על זה שם של איסור תחומין לפי מה שטעה ולא ידע שהקנו לו, אבל הרי הוה ליה כמוקפה שיבש ואין הצעלים מכירין, וצ"ע, ועיין שם בספר טל תורה להגר"מ אריק ו"ל דדברי רש"י חידוש הם, ודלא כהמג"א (סי' תקט"ו סקכ"ו) דפליג על הרמ"א (שם בס"ט), עיי"ש. (הערת רבינו זצ"ל).

18. ועיין בספר דברי אהרן (להגאב"ד מטעפליק ו"ל, סי' ג') שהקשה כן בשם הישועות יעקב, ומה שמירץ הישועות יעקב דאין תוספת שבת נוהג בשבתים, דהא דדברי אהרן שם מדברי שו"ע הנ"ל (סי' רס"א ס"ד). אך גם בלאו הכי תמוה, שהרי התוס' בסוכה (י' ע"ב ד"ה עד) הוכיחו כדצריהם מלגין של טבול יום (עירובין ל"ו ע"א) עיי"ש, והתם הרי אין זה שבות. (הערת רבינו זצ"ל).

דאי מתרמי ליה סעודתא אכיל בגוה, הרי סו"ס
הוה ליה תרתי דסתרי אהדדי.

טעמא דבגמרו בידי אדם

לא אמרינן מגו דאיתקצאי

ב[ונראה לומר דהנה באמת ז"ע דהא לקמן
(כ"ז ע"א) אמרו דקדירות דעלמא
אף דצין השמשות רותמות הן ולא חזי לאכילה,
אפי"ה לאורתא אכלין מינייהו ולא אסרינן משום
מגו דאיתקצאי צין השמשות איתקצאי לכולא יומא
משום דגמרון הוא בידי אדם, והנה סברא הוא
דלאו דוקא גמרו בידי אדם, אלא כל שהתיקון
עמיד לבוא ודאי לא אמרינן ביה מגו דאיתקצאי,
דזיל בחר טעמא שכתב רש"י שם (ד"ה אלא מיד)
דכיון דבידו לתקנו צו ציוס לא מקצה דעמיה
מינייה, וא"כ היכא שהתיקון בא ממילא ואינו
מחוסר שום מעשה, כ"ש הוא דלא חשיב מוקצה
הואיל ולא אסחי בעלים דעתייהו, ועיין בט"ז
(סי' ש"י סק"ד) ובהגהות לבושי שרד שם ובספר
חמד משה שכתבו כן להדיא (ועיין מנחת שלמה
קמא, סי' י' ענף ח' אות ו'). ומעתה קשה מה
טעם הקשו התוס' הכא דליחסר לכולי יומא
משום מקוזה, והא כיון שההיתר עמיד לבוא
ודאי לאחר כלות הזמן של צין השמשות, א"כ
הוי כמו גמרו בידי אדם שאינו נאסר לכל השבת
משום הואיל ואיתקצאי, וכ"ש דמחוסר זמן גרידא
לאו כמחוסר מעשה דמי, וגם עדיף טפי שהרי
בדאי תצטל הקצאתו ממילא, ומה טעם הקשו
התוס' כאן דליחסר לכולי יו"ט משום מוקצה.
ואין לומר דשאני התם דכיון דחזי אח"כ לכן
אמרינן דגם בתחילה לא הוי מוקצה,
משא"כ היכא דצין השמשות צודאי אסור שפיר
נאסר לכל השבת אף שהיה ידוע לנו בצירור
שיתצטל האיסור אח"כ, דהא כמו כן מותר
להעמיד דג תפל על גבי האש (בכהאי גוונא

מפקעת שם יו"ט דסוכות, משא"כ יו"ט ושבת
שפיר י"ל דלאו סתרי נינהו שהרי יו"ט יכול
לחול בשבת. ואין לומר דסו"ס מותר לאחרים
דהא אשכחן נמי מוקצה בדבר האסור באכילה
רק לאדם אחד כמש"כ התוס' בפרק כירה (שבת
מ"ו ע"ב ד"ה מ').

שוב התבוננתי בתוספת חשיבא כקדושה אחריתא
ומשום כך אין מתחשצין כלל עם ההקצאה
של תוספת שבת (וע"ע מנחת שלמה תנינא סי' מ"ז
אות ב'). גם יתכן דכמו שמצינו לענין עירובי
תחומין דאף שהעירוב קונה בסוף היום או
בתחילת היום מ"מ גם בזמן תוספת שבת רשאי
שפיר לילך והיינו מפני שהתוספת נגררת אחר
מה שיהיה דינו בשבת, והכי נמי גם לענין מוקצה
אם בשבת עצמה אינו מוקצה אין מתחשצין כלל
עם תוספת. (אך ז"ע לפי מה דס"ד בעירובין
(ל"ח ע"ב) שיכול אדם להניח עירוב לשבת במזרח
וליו"ט במערב אפילו יש ביניהם מרחק אלפים
אמה, מה יהא דינו בתוספת שצין שבת ליו"ט
דלכאורה הוה ליה ממש חמר גמל. ואולי באמת
אין דין תוספת כששבת ויו"ט סמיכי אהדדי,
ואתי שפיר לפי"ז גם בנידון דידן, וז"ע).

אך עדיין ז"ע דלקמן (כ"ד ע"ב) גבי נכרי
שהביא דורון לישראל ציו"ט מן המחוצה,
דעת רש"י דמותר ציו"ט שני לאחר שימתינ בכדי
שיעשה, אע"ג דתחילת היום היה אסור. ואף
דלכאורה י"ל דהתם נמי מכח ממה נפשך הוא,
דאי יו"ט ראשון קודש א"כ לא שייך מוקצה
ציוס שני, ואם יום הראשון חול הרי אין צריך
להמתין כלל בכדי שיעשה, וכדשרינן מהאי טעמא
ביצה שנולדה בראשון לאכילה בשני (ועיין בצעל
המאור ריש פ"ג וצריטצ"א סוכה מ"ו ע"ב), כבר
נחבאר בחידושי הגרע"א (כ"ד שם), ובשו"ע
(סי' תקט"ו) דאינו כן עיי"ש.

גם ז"ע לפי"ז מש"כ התוס' דסוכה שאני משום

נמי אמרינן מגו דאיתקנא, וס"ל נמי צפ' כירה (שנת מ"ו ע"ג ד"ה מי) דשפיר אמרינן מוקנא לענין אכילה בלכד ולאדם מקוים בלכד, (וכמו כן נ"ע בצגד פשתן של ד' כנפות שיש בו תכלת, להסודרים (עיין רמב"ם פ"ג מציצת ה"ו) דצלילה אסור ללכדו מאי טעמא לא יהיה מוקנא לשיטת התוס' צפ' כירה, אך אולי לא אמרו כן אלא במוקנא מאכילה דוקא ולא במוקנא מלבישה והשתמשות, וי"ע), וע"כ דכל הני דמו לדג תפל הואיל דלא דחינהו צידים¹⁹.

וא"כ מה הקשו התוס' גבי ביצה דליחסי מגו דאיתקנא צין השמשות הא לא דחה אותה צידים ועדיפא מההיא דגמרו צידי אדם כנ"ל. ובמו"ב נ"ע צמה שהקשה הרמב"ן במלחמות (י"א ע"א מדפי הרי"ף והביאו הר"ן בשנת פרק כירה) איך שוחטין ציו"ט שלאחר השבת או אופין פת ומצשלים דגים למ"ד שבת ויו"ט קדושה אחת הן, והוכיח מזה דכל שנסתלק האיסור בהיתר נסתלק גם המוקנא, והר"ן שם פליג וס"ל דבאמת אסור, ומאי טעמא לא חשיב כגמרו צידי אדם דשרי.

ולבן נלענ"ד דכיון דיסוד הגזירה שגזרו חכמים איסור על כל השבת משום מגו דאיתקנא, הוא משום דכיון דלא הוי חזי צין השמשות אין כאן הכנה מצעוד יום, לכן שפיר אמרו דקדירות רותחות אף דלא חזי לאכילה מ"מ אין כאן חסרון הכנה, שהרי רתיחתן לאו מחמת הקנאה היא אלא אדרבה מפני שהוא עסוק במיקונו

דלית ביה משום שהיה), או ליתן עיסה לתוך התנור בערב שבת כדי שתאפה בשבת (בכהאי גוונא שיוכל לרדותה באופן המותר), ומותרים אח"כ באכילה אע"ג צין השמשות היה אסור אף בטלטול משום דאם יוצאונו אז לא יוכל להחזירו וישאר מוקנא. ולא דמי לנר שדלק צין השמשות דאסור לכל השבת אע"פ שהיה הדבר ברור לנו גם צין השמשות שלא ידלק אלא זמן מקוים, דשאני התם דדחייה צידים שהרי הדלקתו אינה לצורך כיצוי אלא לצורך הצערה, משא"כ במצול דג תפל ואופה פת כל מעשיו הם הכנה לגמר הדבר שאז יהיה מותר באכילה. וכן בסל שלפני האפרוחין שנאסר לכל השבת אם היו שם כל צין השמשות, נהי דגמרו צידי אדם לכשיטלנו מלפניהם, סו"ס דחייה לאותה שעה וכמש"כ התוס' בשבת (מ"ג ע"א ד"ה בעודן), משא"כ דג תפל וכן ביצה הא לא דחינהו כלל.

ובן מוכח נמי מהא דלחוד מ"ד קרבין נדרים ונדבות ציו"ט אע"ג דצלילה הרי היו אסורין בהקרבה (ע"ע מנחת שלמה תנינא סי' י"ז ד"ה וכן), וכן מכל כירה דקיי"ל בשו"ע (סי' רנ"ט ס"ו) שאסור לפתחה צלילה מפני שמצעיר הגחלים ונמנא דהוה ליה צין השמשות מוקנא מחמת איסור תורה דהצערה. וכן אם אכל בשר סמוך לצין השמשות שאסור מדינא דגמ' באכילת חלב שעה אחת, מאי טעמא לא נימא שיהיו משום כך מאכלי החלב מוקנא לדידיה, להתוס' דס"ל (לקמן ל"א ע"ג ד"ה שנפחת) שמחמת איסור דרבנן

19. ומהאי טעמא נ"ע מה שנסתפק החזו"א (סי' מ"ט ס"ק י"ג) אם הא דלא אמרינן מוקנא מחמת יום שעבר היינו רק משעה שנעשה ראוי בפועל כלומר לאחר צין השמשות או דהיתר הוא למפרע, ונפקא מינה לטלטל הדם צין השמשות של יום ה' דאז אינו מותר להריח בו מספק עד אחר צין השמשות אבל אם היתר חל למפרע מותר לטלטלו ממה נפשך, ובעניי איני מצין הספק הלא ברור הדבר דמותר לטלטלו ונשאר בהיתרו כמו כל היום הקודם דאיך יתכן שיהיה מוקנא רק לצין השמשות, וכדאמרן דאין איסור לטלטל דבר שאסור עכשיו והיה ודאי מותר לאחר זמן. (הערת רבינו זצ"ל) (ועיין שמירת שבת כהלכתה (פכ"ג הע' נ"ז ותיקונים ומלוואים שם)).

לאכילה, וכיון דלא מקצי נמי דעתיה מינייהו
הואיל וצידו לקררן ולחקקן, לכן לא חל עליהו
מעיקרא שם מוקצה כלל ומותרות הן בטלטול
גם בשעה שהן רותחות, וממילא לא שייכא כלל
דינא דמגו דאיתקנאי, ונהי דבפועל לא הוי חזי
לאכילה מ"מ לאו מתורת מוקצה נגעו בה, דכל
שגמרו צידי אדם או אפילו צידי שמים אס רק
ברור הדבר שהיה עמיד ודאי לבוא אין זה
חשיב מוקצה (לאפוקי אס ספק הוא כמו גבי
גרוגרות ונמוקים), ולפיכך דג תפל או עיסה
באמצע אפייתה לא חל עליהם שם מוקצה מפני
שמתעסק הוא מתחילה בהכנתו, וכן נדרים ונדבות
בלילה מעיקרא הוקדשו לצורך שחיטת יום, ולפיכך
גם בליל יו"ט לא הוו מוקצה, וכמו דכסות יום
לא מיקרי מוקצה מחמת שאינה ראויה ללבישה
בלילה. הגע ענמך אילו הייתה שחית מים סכנה
שעה אחת אחר אכילת פירות אטו הוו חשיבי
משום כך מוקצה למי שאכל פירות סמוך לסוף
היום, והכי נמי צידון דידן.

ועד"פא מינה מלין דדקר נעוץ חשיב הכנה
לגבי העפר, אע"ג דלצית הלל אסור
לשחוט, ונמצא דהעפר אסור בטלטול משום
טלטול שלא לצורך, ומ"מ כיון שהכינו לשימוש
שפיר חשיב לכו"ע מוכן, ואם נסתלק האיסור
אפילו באיסור כגון ששחט לכתחילה נסתלק
המוקצה²⁰.

אבל היכי דאינו מתעסק בהכנתו, צין אס דחאו

אוצר החכמה!

זידים כגון נר הדולק, וצין לא דחאו כקושיית
 הרמב"ן ציו"ט שלאחר השבת, שפיר אמרינן מגו
 דאיתקנא צין השמשות איתקנא לכולי יומא
 ולא חשיב התם מוכן לכך, דבשלמא נדרים ונדבות
 מתחילתם קודם חלות הקדושה מוכנים הם רק
 ליום החג ולא ללילו ואין ההכנה מתחלת מליל
 יו"ט, משא"כ בסתם צהמות הנשחטות ציו"ט
 שלאחר השבת אינן עומדות לכך מתחילתן אלא
 דבשבת הוו מוקפא ועמה צליל יו"ט הוכנו,
 ולפיכך הקשה הרמב"ן למ"ד קדושה אחת הן
 איך נסתלק המוקפה²¹.

ובמעתה נראה כן גם צדעת החוס', לעיקר
קושייתם דליתסר היא משום דכיון
שבין השמשות לא היה מוכן יש מקום לומר
דיחסר כל היום משום מגו דאיתקלאי, ועל זה
תירצו דכל זה דוקא כשהקצאה היא מחמת
היום, אבל במוקצה מחמת יום שעבר שפיר
אמרינן דכל שהיה עתיד ודאי לבוא לאחר בין
השמשות הרי זה מותר, דשפיר חשיב כמוכן
לאחר שתעבור סיצת ההקצאה, ועדיף טפי מגמרו
בידי אדם, וסוכה שאני דכיון שרובה בין השמשות
בסוכתו כדי לאכול בה הרי זה חשיב כדחינהו
בידים, וזהו אי אפשר לומר דיחסר הדבר ברגע
שקודם בין השמשות כדחוי לשעת בין השמשות
וכמוכן לאח"כ, וכדמלינן נמי דהרמב"ן דס"ל
שאם נסתלק האיסור נסתלק המוקצה מודה היכי
דדחאו בידיים. ובעין זה כתבו החוס' בשבט (מ"ד

20. ואם נסתלק האיסור ע"י שעצר וחפר היה נראה לכאורה ללא נסתלק המוקצה בך, אך שוב ראיתי בראש יוסף שכתב דמיון שגרריר אחד או שנים שיכול לטלטל צאופן שלא יעשה גומא ודאי מותר לכן נקרא כל העפר מוכן, והיא הערה נפלאה, אך ז"ע דלפי"ז גבי יונים אם ייחד ודאי אחת מהן חו פקע איסור מוקצה מכל היונים הואיל וכל אחד ואחד שרי ולא יהיה חלי דדין ברירה (עין שו"ע סי' תנ"ז סי"א, ולעיל דף י' ע"ב ד"ה דומנין דמשכחי). מיהו יש ליישב דגם הראש יוסף לא קאמר אלא דמיון שנעץ בו דקר שפיר מהני טעם זה להחשיבו כמוכן משא"כ ביונים הרי כולם חוץ מאחת מוקצה גמור הן (הערת רבינו זצ"ל).

21. א"ה, עיין מנחת שלמה (תניינא סי' י"ז הע' 4) שהאריך רבינו זצ"ל לפי האמור כאן, דהאי כללא דגמרו בידי אדם לא אמרינן ביה הואיל ואימפקאלי, היינו דוקא במוקצה ולא בגולד, עיי"ש.

מונח על אילן כל משך בין השמשות של שבת או יו"ט דאין זה מוקצה, ואם נפל אח"כ מותר להשתמש בו כיון דהאיסור הוא רק מספק²². אולם מלכד ד"ע היכי משכחת לה דין זה, דהא אם נפל מן האילן תוך בין השמשות הרי לא הוי כלל מוקצה, דזעינן שיהיה מוקצה כל בין השמשות, ואם נפל אח"כ הרי אי אפשר לנמסם שלא היה על האילן רגע אחד אחר בין השמשות ואסור, ורבינו יהונתן שהזכיר בדבריו שהיה מחובר בין השמשות כוונתו שנחלש תיכף עם ההתחלה והיה מוקצה רק בזמן שהוא ספק (ואולי ס"ל להראש יוסף דנאסר גם ע"י מקצת בין השמשות²³), גם עיקר הדבר לענ"ד אינו מוכרח, דכיון שאינו יודע בודאי בשעת בין השמשות שאח"כ יסירנו או יפול מחליו, שפיר מקצה דעתו מיניה והוה ליה מוקצה מחמת איסור, ולא התיר רבינו יהונתן אלא באופן דודאי יסתלק האיסור כהיה דגמרו בידי אדם, אלא שהוא סובר דמה שהקצא היה מחמת יום שעבר, אין זה מספיק להחיר אלא בצירוף זה שהוא ספק שאז אין צכח הספק דהשתא לצטל את ההכנה הודאית שיש כאן על אחר זמן, אלא אם יתכן שיסאר כל היום בצפיקו שפיר אסור.

מוקצה מחמת יום שעבר בר"ה שחל ביום א' בשבת, ואי אמרינן שבת ויו"ט קדושה אחת לענין איסור מלאכה הנוהג רק בשבת

[ד] והנה בחזו"א (סי' מ"ט ס"ק י"ז) כתב ליישב

ע"א ד"ה שגור) לענין תנאי דכזהאי גוונא שדוחה צידים לאו כל כמיניה להתנות, והכי נמי גם בנידון דידן. אלא כל זה כשהקצא היה מחמת היום, אלא במוקצה מחמת יום שעבר כל שלא דחאו צידים חשיב מוכן כשנסתלק המוקצה, ואף החולקים על הרמז"ן מודו בזהאי גוונא.

והנה בקובץ שיעורים (אות ו') כתב דדוקא היכא שהדבר מותר אלא דצפועל לא חזי ליה מהני טעמא דגמרו בידי אדם, אלא אם הוא באמת איסור לא מהני מה שיודע שיהא נותר אחר בין השמשות, ומשום הכי מוקצה מחמת יום שעבר שרי דתרוייהו איתנייהו ביה דקמי שמיא גליא שהוא היתר, וגם אף שצפועל אינו יכול להשתמש בו הרי ידוע הוא שיהא מותר לאחר בין השמשות ולא אסר דעתיה, אלא אם היה אסור באמת איתקצאי לכולי יומא מגו דאיתקצאי לבין השמשות, עכ"ד. אמנם לפי דברינו כל זה ליתא, דאפילו כשאסור באמת אין אומרים מגו דאיתקצאי מחמת יום שעבר וכדאמרן. (וע"ע מנחת שלמה קמא סי' י' אות ב').

אוצר החכמה

בשיטת רבינו יהונתן דלא אמרינן מגו דאיתקצאי כשאסור מחמת ספק, ובענין דין כלי המונח על אילן בבין השמשות
 ג] וע"פ דברינו נראה דהנה בעירובין כתב רבינו יהונתן (י' ע"א מדפי הרי"ף) כלל אחר, דלא אמרינן מגו דאיתקצאי אם כל האיסור בין השמשות הוא רק מחמת ספק, ועיין בראש יוסף (ג' ע"א ד"ה ונא לנו) שהבין דלפי"ז אם היה כלי

22. מה שנקט הראש יוסף איסור השתמשות באילן, היינו לפי מה שפירש שם בדעת רבינו יהונתן שספק דאורייתא חשיב כודאי איסור, ורק ספיקא דרבנן אע"ג דאסור מטעם יש לו מתירין וכדו' מיקרי רק ספק, אך לענ"ד ז"ע דלא משמע מדבריו שמתלק בין ספיקא דאורייתא לספיקא דרבנן, והא דשאני מחובר לאו משום דהוא איסור דאורייתא אלא משום דחשיב כאילו אינו ראוי בעצמותו וכדחזוין דלהרבה פוסקים חשיב הנחלש כנולד. (הערת רבינו זצ"ל).

23. א"ה, אולם בפמ"ג (סי' רע"ט א"א ס"ק י"ד) כתב דלא אמרינן מגו דאיתקצאי אלא אם היה מונח שם כל זמן בין השמשות.

קושיית הרמב"ן הנ"ל (אם ב' ד"ה וכמו כן) איך שוחטין ביו"ט שחל לאחר השבת למ"ד שבת ויו"ט קדושה אחת הן אף להחולקים עליו וס"ל דאפילו נסתלק האיסור בהיתר לא נסתלק המוקצה, והעלה דכדבר שהוא מוקצה מחמת איסור מלאכה הנוהג רק בשבת לא שייך לומר קדושה אחת הן, דלענין מלאכה זו אין קדושתן שוה. ולענ"ד הוא פלא איך לא הזכיר דהר"ן בריש מכלתין כתב בפירוש דלמ"ד קדושה אחת הן באמת אסור, והחזו"א עצמו הביאו בתחילת דבריו (סק"א). ואולי כוונתו אליבא דהרז"ה ושאר ראשונים שחירטו גבי ביצה דמיירי שהיה לו חולה או שאין הביצה מוקצה כלל, אבל באמת גם לדידהו י"ל דס"ל כהר"ן דבאמת אסור, והכי מסתבר.

ובאמת גם האור שמח (פ"א מיו"ט הי"ט) כתב ליישב קושיית הרמב"ן כהחזו"א, והביא ראיה מדברי התוס' לקמן (ט"ז ע"ב ד"ה רצ) לענין מחומין ועירוצי חצרות עיי"ש, אבל החזו"א שכתב כן להלכה לדעת החולקים על הרמב"ן ז"ע. וגם מדברי התוס' לקמן נראה שאין ראיה לנידון דידן, דהתם כיון דאין נוהג עירוצי חצרות ביו"ט א"כ לגבי זה חשיב יו"ט כחול, אבל הכא כיון שקדושת הימים אחת היא וציוס הראשון מוקצה הוא מחמת איסור כך לי אם ההקצאה היא מטעם השייך גם ביו"ט או מדין הנוהג רק בשבת.

אמנם כשחל יום א' דראש השנה בשבת, כיון דהו"ל באמת קדושה אחת משום שני

13708201877

הימים דראש השנה, אף למ"ד שבת ויו"ט לאו קדושה אחת הן, שפיר יש לדון להסוברים דאפילו נסתלק האיסור בהיתר לא נסתלק המוקצה (ודלא כהרמב"ן), אם אופין ושוחטין גם ציוס השני, מי אמרינן כיון דההקצאה היא מחמת שבת דקדושה אחריכתא היא מיקרי מוקצה מחמת יום שעבר, או דמ"מ כיון דהיה מוקצה ציוס א' שפיר הו' מוקצה כל משך ראש השנה, דהכא הרי אין מזכירים באיסורו אלא שם שבת ולא שם יו"ט, משא"כ בנידון דהחזו"א הנ"ל הרי סו"ס שבת ויו"ט קדושה אחת הן ואין להפריד ביניהם כלל וכמו שמבואר באמת בר"ן²⁴.

ונראה להוכיח דלא חשיב מוקצה בכהאי גוונא ציוס הב', דאל"כ איך מבטלינן דג חפל ואיך מדליקין נרות ציוס ב' דראש השנה כשחל יום א' בשבת, הרי ציוס א' היו מוקצה ומגו דאיתקצאי מאתמול איתקצאי לכולי ראש השנה, ואין לומר דהו' טלטול לצורך אוכל נפש, דהא ביטול והדלקה השתמשות הן דשפיר אסורה גם לצורך אוכל נפש, אלא ודאי לא אמרינן מגו דאיתקצאי משבת ליו"ט לדידן דלאו קדושה אחת הן אפילו בראש השנה, וכדאמרן דכיון דסו"ס שם קדושה אחריכתא היא הוה ליה כמוקצה מחמת יום שעבר, (אולם לפי"ז נמצא דלדעת הר"ן אליבא דמ"ד שבת ויו"ט קדושה אחת הן היה באמת אסור לבשל ולהדליק נרות ביו"ט שחל לאחר השבת, והוא פלא, וז"ע).

אך לדעת רבינו יהונתן הנ"ל דכל שאינו מחמת ספק שפיר אמרינן מגו דאיתקצאי מיומא

²⁴. וכן בכלל לו חדשיו רק ציוס ב' דראש השנה וציוס הראשון היה עדיין בחשש נפל ג"כ יש לדון אי חשיב מוקצה ציוס ב' או לא, וכמו כן יש לדון אם ציוס א' של ראש השנה היה אסור מחמת שחיטת אמו בו ציוס מהו לשוחטו ציוס ב', ד"ל דכיון שלענין הלוא דאיתו זאת בנו רואים כל יום כדבר בפני עצמו ולאו חדא נינהו, חשיב כמחמת יום שעבר ולא הו' מוקצה, דהכא הרי אין מזכירים שם החג דראש השנה כלל אלא יום ב' או ג' וכדומה. אך בזה נראה דבאמת הו' מוקצה לחצי יו"ט כיון דאיתקצא באמצע יום א' (הערת רבינו זצ"ל).

חדא לחצריה, נ"ע טובא א"כ איך אופין ומבשלין
 ושוחטין ומדליקין ציום טוב שני של ראש השנה
 שחל ציום א'. ונ"ל דס"ל כהרמב"ן שאם נסתלק
 האיסור נסתלק המוקנה, ומשום הכי מותרין
 כל הנך מלאכות דבניסח היום טוב נסתלק

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 363

האיסור, אלא דבכהאי גוונא שהדבר מוקנה
 מחמת עצמו שפיר נשאר באיסורו גם מחמת
 יום שעבר וכמו שנתבאר לעיל, ומשום כך הוצרך
 להטעם דלא אמרינן מגו דאיתקנאי אס האיסור
 היה מספק.